مطالعه نظری بر روی برخی از ویژگیهای ساختاری و الکترونوری کمپلکسهای مخلوط دیایمین-دیتیولات با فلزهای گروه هشتم (VIII) برای کاربرد در سلولهای خورشیدی حساس شده به رنگ

سپیاده سمیعی ^{**+}، سمیرا تقوائیان گروه شیمی، دانشکاده علوم، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز ، ایران

چكىدە: در اين پژوهش با استفاده از محاسبه هاى نظريه تابعيت چگالى (DFT) و روش چگالى وابسته به زمان (TD-DFT) ويژگى هاى ساختارى، الكترونى و نورى كمپلكس هاى مخلوط دى ايمين-دى تيولات با فرمول عمومى [(ditinion)(dithiolate)] (فلز = نيكل، پالاديم و پلاتين، دى ايمين = فنانترولين (phen)، دى تيولات = ۱، ۲- دى بنزن دى تيولات (bhe) (dithiolate)] (فلز = نيكل، پالاديم و پلاتين، دى ايمين = فنانترولين (phen)، دى تيولات = ۱، ۲- دى بنزن دى تيولات (bhe) و مالئونيتريل دى تيولات (mnt)) گزارش شده است. همچنين آناليز اورييتال طبيعى پيوندى (NBO) دى بنزن دى تيولات (mnt)) گزارش شده است. همچنين آناليز اورييتال طبيعى پيوندى (OBN) براى براى بررسى دقيق تر ويژگى هاى ساختارى كمپلكس هاى مورد نظر انجام شد. نتيجه ها نشان مى دهد كه خصلت كوالانسى پيوند فلز-گو گرد از فلز-نيتروژن بيش تر بوده و قطبش پذيرى هميشه از سمت اتم گو گرد در اين پيوند انجام مى شود. طيف جذبى اين كمپلكس ها به وسيله روش چگالى وابسته به زمان با مدل زنجيره هاى قطبيده (PCN) انجام شد. نتيجه ها نشان مى دهد كه خصلت طيف جذبى اين كمپلكس ها به وسيله روش چگالى وابسته به زمان با مدل زنجيره ماى قطبيده (PCN) انجام مى شود. نتيجه ها نشان مى دهد كه خصلت نيجه هاى باين كمپلكس ها به وسيله روش چگالى وابسته به زمان با مدل زنجيره هاى قطبيده (PCN) انجام مى شود. نتيجه هاى ين كمپلكس ها به وسيله روش چگالى وابسته به زمان با مدل زنجيره هاى قطبيده (PCN) انجام مى د. نيجه جابى اين كمپلكس ها به وسيله روش چكالى وابسته به زمان با مدل زنجيره هاى قطبيده (PCN) انجام مى د. نيجه ماى به دست آمده بيانگر اين است كه ليگاند bb و فلز پلاتين شدت جذب را افزايش داده و مى تواند سب نيجو مى نواند سب نيجو مى نيونده مى در يى يى درايى يېش ترين دريافت بازده نورى (PCN) اين . نيجه هاى به دست آمده بيانگر اين است كه ليگاند bb و فلز پلاتين شدت جذب را افزايش داده و مى تواند سب نيجه هاى به دمن كر يىك جذبى شود. همچنين اين كمپلكس داراى بيش ترين دريافت بازده نورى (BC) است. در مجموع، اين مطالعه مى تواند براى كمپلكس هاى دى يمين دى تيولات با تركيبى مناسب از يون هاى فلزى و در مى در مى در مى ده به رنگ بررسى شود.

واژه-های تلیدی: کمپلکس دی ایمین-دی تیولات؛ تئوری تابع چگالی؛ تئوری تابع چگالی وابسته به زمان؛ دریافت بازده نوری.

KEYWORDS: Diimine-dithiolate complex; DFT; TDDFT; LHE.

مقدمه

با استفاده از کامپیوتر دارد. در سالهای اخیر با پیشرفت کامپیوترها و نرمافزارهای کامپیوتری که استفاده از آنها به آسانی امکانپذیر است، استفاده از شیمی محاسباتی افزایش چشمگیری داشته است. شیمی محاسباتی گویای کاربرد محاسبه ها در شیمی است و در حقیقت شاخه ای از دانش شیمی است که سعی در حل مسئله هایی چون پیشیینی ساختار مولکولی، ویژگی های مولکولی و واکنش های شیمیایی

*عهده دار مکاتبات

علمی _ یژوهشی

⁺E-mail: s.samiee@scu.ac.ir

شیمی محاسباتی به روشهای گوناگونی مورد استفاده قرار می گیرد. یکی از کاربردهای آن، درک دقیقتر از ویژگیهایی چون ویژگیهای پیوندهای مولکولی است که با روشهای محاسباتی خیلی سریعتر از روشهای آزمایشگاهی به دست میآیند. از کاربردهای دیگر، مدلسازی سامانههای مولکولی پیش از سنتز در آزمایشگاه است. با استفاده از کامپیوتر، کشف مولکول هایی که در آزمایشگاههای پژوهشی ناممکن بود، میسر شده است. با وجود این که ممکن است مدل های محاسباتی کامل نباشند، ولی در بسیاری ازموارد این اطلاعات به دلیل جلوگیری از تولید مواد جانبی و زبالههای سمی در آزمایشگاهها از اهمیت چشمگیری برخوردار است [۱]. نظریه تابعیت چگالی (DFT)^(۱) یک روش مکانیک کوانتومیاست که از متداول ترین روشها برای محاسبه ساختار اتمها، مولکولها، بلورها، سطوح و برهم کنش بین آنها است. براساس آن، انرژی حالت پایه و تمام ویژگیهای یک مولکول در حالت پایه، توسط چگالی الکترون در حالت پایه به صورت یگانه تعیین میشود. روش DFT محاسبه روی مولکولهای دارای ۱۰۰ اتم یا بیشتر را با صرف زمان کمتری انجام میدهد. این نظریه در واقع روشی برای پيدا كردن تابع موج حالت پايه يک سامانهي چند الكتروني است و همه ویژگیهای حالت پایه سامانه با چگالی حالت پایه مشخص می شود. در این روش، چگالی کلی الکترونی از بر همکنش چگالیهای

تک الکترونی به دست میآید که این چگالیها از تابعهای موج تک الکترونی به دست میآید که این چگالیها از تابعهای موج هدف اصلی از این پژوهش مطالعه محاسباتی بر روی ویژگیهای ساختاری، الکترونی و نوری کمپلکسهایی از گروه هشتم (VIII) فلزهای واسطه بر پایه لیگاندهای ترکیبی از فنانترولین و دی تیولات گوناگون می باشد (شکل ۱). این ترکیبها به دلیل وجود دو لیگاند کیلیت غیر اشباع گوناگون در ساختار خود به گونهای که یکی از لیگاندها به راحتی عمل کاهش (دی تیولن) و دیگری عمل اکسایش (دی ایمین) را انجام می دهد دارای ویژگیهای ممتازی می باشند.

(دی ایمین) را انجام می دهد دارای ویژگیهای ممتازی می باشند. با تغییر لیگاند دی تیولن و دی ایمین ویژگیهای فوتوفیزیکی این ترکیبها به طور روشن و آشکاری تغییر می کنند. شایان یادآوری است که تغییر در لیگاندهای دی ایمین و یا دی تیولات به گونه ای انجام می شوند که آرایش مسطح مناسبی برای کاربردهای پتانسیلی به عنوان فتوسنتز کننده، فوتو کاتالیز کننده یا حتی عامل های زیست محیطی داشته باشند [۴، ۳]. این کمپلکس ها حالت

شکل ۱_ ساختار شیمیایی کمپلکسهای دیایمین-دی تیولات مورد مطالعه در این پژوهش.

برانگیخته شده با زمان عمر طولانی دارند و برای تحریک فوتون به انرژی با قدرت زیاد نیاز دارند تا جداسازی بار برای برانگیخته شدن انجام شود [۵]. به طور عمومی این کمپلکسها جذب را در ناحیه مرئی و فرابنفش نشان میدهند و انتقالهای الکترونی مربوطه را به انتقالهای لیگاند به لیگاند (LL'CT) و یا مخلوط فلز - لیگاند به لیگاند (TC) کیاند (۲C) و یا مخلوط فلز - لیگاند به لیگاند (TC) کاربردهای در این زمینه نشان میدهد که این ترکیبها دارای کاربردهای مهمی از جمله به عنوان مواد اپتیکی غیر خطی (NLO)، سلولهای خورشیدی و عاملهای زیستی هستند [۲].

روشهای محاسباتی

در این پژوهش، نخست کمپلکسهای مخلوط دی ایمین –دی – تیولات با فرمول عمومی , Pt; dithiolate) (M = Ni, Pd تابع [۸] و (۸] و DFT/B3LYP تابع [۸] وش DFT/B3LYP تابع [۸] و مجموعه پایه * 16-6 [۹] برای اتمهای سبک (شامل (۸) مرکار (۲) و مجموعه پایه Lanl2dz [۱۰] برای اتمهای فلز در فاز گاز بهینه شد. در ادامه برای مطالعه ویژگیهای الکترونی از محاسبههای اوربیتال طبیعی پیوندی (NBO)^(۲) برای همه ترکیبها استفاده شد. همچنین برای مطالعه ویژگیهای نوری، از روش پگالی وابسته به زمان (TD–DFT)، با همان تابع و مجموعه پایه اشاره شده در بالا در فاز حلال (DMSO) استفاده شده است. شایان ذکر است در همه محاسبهها اثر حلال به وسیله مدل زنجیرههای قطبیده (PCM)^(۳) منظور شده است [۱۱]. کلیه محاسبهها توسط زم افزار گوسین (GO9) [۲۱] انجام و برای رسم ساختار ترکیبها از نرم افزار گوسین (GO9) [۲0] استفاده شد.

^(*) Polarized continuum model

⁽¹⁾ Density functional theory

⁽Y) Natural Bond Orbital

	· -					
М	Ni	i	F	Pd .		Pt
dithiolate	bdt	mnt	bdt	mnt	bdt	mnt
Bond lengths						
M–N ^a	١/٩٨۶	١/٩٨٢	۲/۱۰۲	۲ /۱۳۹	۲/۱۰۰	۲/۰۸۴
M–S ^a	۲,۱۸۸	۲,۱۸۸	۲,۲۹۶	۲٫۳۱۵	۲/۳۰۹	۲٫۳۱۷
C=C ^{dithiolate}	١/۴٠٣	۱/۳۶۶	١/٤٠٣	۱/۳۶۶	1/4+4	। /٣۶٩
C–S	١/٧۶٨	١/٢٥٢	١/٧٧۶	۲,۷۶۴	١/٧٧٣	۱/۷۶۱
C=N	۱٫۳۶۳	١/٣۶٢	۱/۳۶۳	٦/٣۶٣	١/٣۶٨	١/٣٣۴
Bond angles						
N1-M-N2	٨٣/٢٧	٨٣/۴۴	۲۸٫۴۷	γλ/γδ ι	YA/۹A	V٩,٢۴
S1-M-S2	٩٠,٣٣	٩٠,٣٧	٨٨,٢٩	٨٨/۵٠١	٨٨,۵۵	٨٨,۵۵
S1-M-N2	175/45	۱۷۶٬۵۳	۱۷۵٫۰۹	140/15	140/21	١٧٥/٣۴
S2-M-N1	175/45	۱۷۶٬۵۳	۱۷۵/۰۹	140/15	140/21	۱۷۵٬۳۴
N2-M-S2	९٣/١٩	۹۳٬۰۸	<i>٩۶₁</i> ۶۱	<i>٩۶,٣۶</i>	<i>٩۶</i> /۲۳	٩۶/٠٩
N1-M-S1	९٣/١٩	۹۳٬۰۸	<i>٩۶₁</i> ۶۱	٩۶,٣۶	ঀ۶ৢ۲٣	٩۶٫٠٩

جدول ۱- برخی ازطول پیوندها (Å) و زوایای پیوندی (°) مهم برای کمپلکسهای بهینه شده [(M(phen)(dithiolate].

a: میانگین طول پیوند

نتيجهها و بحث

ویژگیهای ساختاری

دادههای ساختاری کمپلکسهای بهینه شده در جدول ۱ جمع آوری شده است. همچنین ساختارهای مولکولی مربوط به کلیه ترکیبهای مورد مطالعه در شکل (۱-بخش تکمیلی) نمایش داده شده است. در ابتدا برای صحت و تأیید روش و مجموعه پایه انتخاب شده مقایسهای بین پارامترهای ساختاری محاسبه شده با نتیجههای تجربی گزارش شده انجام شد که توافق خوب این نتیجههای با یکدیگر نشان دهنده انتخاب مناسب روش محاسباتی برای مطالعه این ترکیبها است [۱۵– ۱۳]. همان گونه که در این جدول میبینید، طول پیوند محاسبه شده (Å) در اطراف فلز مرکزی برای پیوند N–M در بازهی (Å) ۴۱/۹۹–۱۲ و طول پیوند S–M در بازهی (Å) ۲۰/۹۸–۱۲ قرار دارد. روند تغییرها برای دو طول پیوند اخیر محاسبه شده با تغییر یون فلز مرکزی به صورت N حال این به دست آمده است. این روند با توجه به تقریباً یکسان بودن شعاع اتمی Pd و لاک ((Å) ۲۰/۹۹ و (Å) (۲) ا

نسبت به شعاع اتمی Ni(Å)Ni) قابل پیشبینی بوده و تأیید کننده پدیده انقباض لانتانیدی است [۴،۱۶]. همچنین با ثابت نگه داشتن اتم فلز مرکزی و با تغییر لیگاند دی تیولات طول پیوندهای اطراف فلز تغییر قایل دیدن را نشان نمی دهد.

طبق نتیجههای جدول ۱ زاویههای پیوندی اطراف فلز مرکزی طبق نتیجههای جدول ۱ زاویههای پیوندی اطراف فلز مرکزی (M–M–N S-M––N و N–M–-N) نشان می دهد که این کمپلکسها دارای ساختار مربع مسطح با مقدار کمی انحراف است. نتیجههای به دست آمده از محاسبههای گروه نقطهای C_{2v} را برای کمپلکسها پیشنهاد می کند که این حکایت از قرار گرفتن دو حلقه پنج عضوی اطراف فلز در یک صفحه تقارنی را دارد. مقایسه کلیه زاویای پیوندی در اطراف فلز مرکزی با تغییر یون فلز مرکزی به صورت Ni – Pt ا محایاف فلز مرکزی با تغییر یون فلز مرکزی به صورت Pt در اطراف فلز مرکزی با تغییر این در حالی است که با تغییر لیگاندهای دی تیولات تغییر می کند و این در حالی است که با تغییر لیگاندهای دی تیولات تغییری قابل چشمگیری دیده نمی شود. افزون بر این، افزایش اندازه اتم گوگرد نسبت به نیتروژن و اثرهای دافعه فضایی بیش تر، زاویه پیوندی محاسبه شده S–M–S در حدود ۱۰ درجه بیش تر از N–M–N بهدست آمد.

ويژگىهاي الكتروني

برای مطالعه برخی از پارامترهای ساختار الکترونی مانند انرژی بالاترين اوربيتال مولكولي اشغال شده (HOMO)، انرژي پايين ترين اوربيتال مولكولي اشغال نشده (LUMO)، شكاف انرژی^(۱) (E_g) ، سختی، بارطبیعی^(۲)، مرتبه پیوند ویبرگ^(۳) (WBI) و توزیع هیبریداسیون اتمها از محاسبههای اوربیتالهای پیوندی طبیعی^(۴) (NBO) استفاده شد. نتیجههای آنالیز بار طبیعی اتمها نشان داد که بار طبيعي اتم فلز مركزي همواره مثبت ولي بار اتمهاي نيتروژن و گوگرد همواره منفی در کمپلکسهای مورد مطالعه است. از یک سو، افزایش خصلت الکترونگاتیویته نیتروژن نسبت به گوگرد باعث افزایش میزان چشمگیری بار منفی بر روی اتم نیتروژن شده است و از سوی دیگر، بار منفی بیشتر بر روی اتمهای نیتروژن لیگاند فنانترولين نشان دهنده انتقال الكترون از سمت ليگاند دىتيولات است (جدول ۲). مقایسه مقدارهای بار طبیعی بر روی اتم فلز مرکزی با ثابت نگه داشتن لیگاند دی تیولات از نیکل به سمت پلاتین کاهش داشته (Ni > Pd > Pt) که با افزایش خصلت الکترونگاتیویته در این گروه سازگاری دارد [۱۷]. شایان ذکر است که با تغییر لیگاندهای گوناگون دی تیولات و ثابت نگه داشتن اتم فلز مقدارهای بار طبیعی اتمها به طور جزئی در کمپلکسها تغییر کردہ است.

به طور کلی شاخص WBI در محاسبههای NBO معیاری از مرتبه پیوند میباشد. نتیجههای مربوط به دادههای مرتبه پیوند ویبرگ (WBI) نشان میدهد که این شاخص برای پیوند S–M به تقریب دو برابر پیوند N–M است (جدول ۲). قدرت پیوند S–M در کمپلکس پلاتین(II) از دو کمپلکس پالادیم(II) و نیکل(II) به میزان جزئی بیشتر گزارش شده است. این موضوع را میتوان به همپوشانی بیشتر اوربیتال 54 پلاتین(II) با اتم گوگرد در مقایسه با 36 نیکل(II) و 44 پالادیم(II) نسبت داد [۴].

همچنین نتیجههای به دست آمده از محاسبههای NBO نشان می دهد برای تشکیل پیوند بین فلز و لیگاند دی تیولات (S–M) در حدود ۳۰٪ از اوربیتالهای اتم فلز و ۲۰٪ از اوربیتالهای اتم گوگرد استفاده شده و این در حالی است که برای تشکیل پیوند بین فلز و لیگاند فنانترولین (N–M) هیچ اوربیتال پیوندی بین فلز– لیگاند وجود ندارد و شاید بر همکنش بین این دو از نوع الکترواستاتیک است. عدد اشغال شده برای پیوند S–M، در بازهی۲۰۹۳–۱/۸۸

بهدست آمدو قطبش پذیری از سمت اتم گوگرد در این پیوند انجام می شود. شایان ذکر است که برای پیوند مذکور اتم گوگرد بیش تر از اوربیتال های 3p و اتم فلز مرکزی نیکل، پالادیم و پلاتین به ترتیب بیش تر از اوربیتال 3d، 4d و 5d خود استفاده می کند.

به طور کلی شکاف انرژی (Egap) یکی از پارامترهای مهم و تعيين كننده ويژگيهاي الكتروني، نوري، اكسايشي كاهشي و انتقال های الکترونی در مواد است. هرچه میزان شکاف انرژی به دست آمده کمتر باشد در نتیجه واکنش پذیری شیمیایی بیشتر و پایداری سینیتیکی کمتر میشود [۱۸، ۱۸]. با استفاده از اختلاف انرژی بین دو سطح انرژی اوربیتالهای HOMO ،HOMO مقدار شکاف انرژی (E_{gap}) را می توان بهدست آورد. نتیجههای به دست آمده از جدول ۲ مقدار شکاف انرژی برای این کمپلکسها در بازهی ۱٬۸۵ تا ۲٬۰۹ الکترون ولت را نشان می دهد. مقدار محاسبه شده برای شکاف انرژی با تغییر اتم فلز مرکزی و ثابت نگه داشتن بخش دىتيولات به صورت Pd > Ni ≥ Pt و برعكس به صورت mnt > bdt تغییر می کند. ذکر این نکته ضروری است که سطوح انرژی HOMO برای کمپلکسهای دارای لیگاند mnt که دارای دو گروه الکترون کشنده قوی سیانید است، در سطوح پائین تری انرژی قرار گرفته است. بنابراین حضور لیگاند π یذیرنده مانند گروه سیانید و یا به عبارت دیگر تغییر استخلاف بر روی لیگاندهای دی-تیولات به خوبی بر روی سطوح انرژی و میزان شکاف انرژی قابل ديدن است.

توزیع اوربیتالهای HOMO و LUMO در شکل ۲ نشان داده شده است. همان گونه که در شکل دیده می شود اوربیتالهای HOMO بیش تر بر روی ی² آتم گوگرد، ی² اتم کربن و اوربیتال b فلز و اوربیتالهای LUMO به طورعمده بر روی لیگاند فنانترولین و به طور جزئی بر روی اوربیتال فلز و لیگاند دی تیول توزیع شدهاند. این چگونگی توزیع اوربیتالهای مولکولی اشغال شده و اشغال نشده با مبحث انتقالهای الکترونی در این دسته از ترکیبها از بخش با مبحث انتقالهای الکترونی در این دسته از ترکیبها از بخش به این شکلها می توان دریافت که سهم فلز در اوربیتالهای به این شکلها می توان دریافت که سهم فلز در اوربیتالهای به این شکلها می توان دریافت که سهم فلز در اوربیتالهای به این شکلها می توان دریافت که سهم فلز در اوربیتالهای به کی بهتر فلز–لیگاند اوربیتال

⁽**r**) Wiberg Bond Index

⁽۴) Natural Bonding Orbital

⁽¹⁾ Gap energy

⁽Y) Natural charge

М	Ni		F	Pd	Pt	
dithiolate	bdt	mnt	bdt	mnt	bdt	mnt
E _{gap} (eV)	١/٩٣	۲/۰۶	١/٩۵	۲/۰۹	١٫٨۵	۲/+۶
NBO charges						
М	۰ _/ ۱۶۶	•/17٣	•/17•	+/17Y	•,1•۴	•,١•٣
S	-• _/ •۶۳	•/• ١٣	-•,•٣۶	•/•۴١	-•,•٢•	•،•۵٨
Ν	-•,478	-•,۴۲۸	-• _/ ۴۲۴	-• _/ ۴۲۳	-•,477	-•/471
Wiberg bond						
M–N	•,٣٨٢	۰٫۳۸۵	•,٣۵٢	۰٬۳۵۷	•,۴۵۲	•,۴۵•
M–S	۰ _/ ۸۷۳	۰ _/ ٨۶۱	٠٫٨١۴	۰٬۸۰۲	۰ _/ ۸۷۵	•/154
$C = C^{dithiolate}$	1,87F	۱/۵۱۱	١/٣٢٩	١,۵١۴	۱/۳۲۶	۱/۵۰۳
C–S	۱٫۰۸۳	۱ _/ +۹۸	۱∕۰۷۰	١,٠٩۵	١,•٨٢	۱ _/ • ۹۹
M–S						
Occupancy	۱/۹۲۴	۱/۹۲۰	۱ _/ 太٩١	۱ _/ ۸۹۰	۱ _/ ۹۳۹	١/٩٣۵
Μ						
% a	८ ४ [/] ८६	۲۹ _/ ۵۲	٣٢/٩٢	۳۲٬۵۰	۳۴,۸۶	۳۴٬۵۳
% s	٣۴,٧١	٣۴,٣٧	۳۶٬۴۸	30/98	$\mathcal{T}A_{i} \star \mathcal{T}$	۳۷٫۷۱
% p	١٧/۴٧	١٧/٩٨	١۴/٢٧	۱۴/۹۵	17/79	١٢/٨٥
%d	۴۷٫۸۲	۴۷٫۶۵	۴۹٫۲۵	۴۹ _/ +۹	۴۹٫۵۸	۴٩٫۴۵
S						
% a	۲ ۰٫۰۶	۷۰٫۴۸	۶۷/۰۳	۶۷٬۵۰	۶۵/۱۴	80/FV
% S	١٣/٨۶	۱۳٫۸۰	۲/+۶	۱۱/۹۵	18/21	۱۵٫۸۹
%p	NS/+7	<i>⋏</i> ۶ _/ ₊٩	AY/YA	٨٧	۸۳٬۵۸	٨٣٫٨٩

. [M(phen)(dithiolate)]	های	كمپلكس	براى	NBO	أناليز	آمده از	بەدست أ	۔ نتیجہھای	دول ۲.	ڊ
-------------------------	-----	--------	------	-----	--------	---------	---------	------------	--------	---

%۵ درصد کلی شرکت اوربیتالها در پیوند برای هر اتم

	[Ni(phen)(bdt)]	[Ni(phen)(mnt)]	[[Pd(phen)(bdt)]	[Pd(phen)(mnt)]	Pt(phen)(bdt)]	[Pt(phen)(mnt)]
E _{LUMO} (eV)	- ۲ /۵۳	-7/10	-Υ/Δ·	-٣/١٠	-Υ _{/Δ} λ	-7/17
E _{HOMO} (eV)	-۴/۴۶	-۵,۲۲	-۴,۴۶		-4/44	-Δ/ 1 9
E _{gap} (eV)	۱/۹۳	۲/+۶	١/٩۵	۲/•۹	۱٫۸۵	۲/۰۶

شکل ۲- نمایی از اوربیتال HOMO و LUMO محاسبه شده در سطح تئوری B3LYP/6-31G*/LanL2DZ

ویژگیهای نوری

برای بررسی ویژگیهای نوری، تعیین تعداد حالتهایی که برانگیختگی بین اُنها صورت میگیرد (nstate) امری ضروری است. به منظور انتخاب nstate صحيح براى انجام محاسبهها سه محاسبه TD-DFT که مقدارهای nstate در آنها به ترتیب ۲۰، ۳۰ و ۴۰ می باشد، انجام شد. بیشینه جذب برای هر سه حالت به تقریب در بازهی ۵۰۰ تا ۸۰۰ nm ظاهر شد. طول موجهای بهدست آمده تا حدودی با مقدار تجربی ارایه شده برای طول موج بیشینه در حلال DMSO در این کمپلکسها که در بازهی برابر با ۶۰۰ nm است تطابق دارد [۲۰]. طیف مربوط به دو جذبهای ضعیف در طول موجهای کمتر از ۴۰۰ nm را نشان نداده است. ولی طیف مربوط به nstate=40 همه جذبهای مربوط به کمپلکسهای مورد بررسی را نشان میدهد. با توجه به مطالب ذکر شده میتوان نتیجه گرفت که تعداد حالتهای برانگیختگی مناسب برای انجام محاسبههای ویژگیهای نوری برای کمپلکسهای مورد بررسی در این پژوهش برابر با ۴۰ خواهد بود. برای بررسی طیفهای الکترونی ترکیبهای مورد مطالعه از نرم افزار GaussSum استفاده شد. جدول های ۳ و ۴، انتقال های الکترونی با قدرت نوسانگر غیر صفر را در حلال DMSO در بازهی UV–Vis به ترتیب برای کمپلکسهای سری a و b نشان میدهد.

نتیجههای به دست آمده از محاسبههای TD-DFT مربوط به انتقالهای الکترونی با قدرت نوسانگر غیر صفر در فاز حلال DMSO به ترتیب برای ترکیبهای مورد مطالعه در جدولهای

۳ و ۴ خلاصه و جمع آوری و طیفهای جذبی مربوطه در نمودارهای ۱ و ۲ آورده شده است. براساس مقدارهای گزارش شده و نمودارها دو پیک جذبی برای هر یک از کمپلکسهای مورد بررسی در ناحیه LUV–Vis و NIR ظاهر شده است. جذب در ناحیه مرئی این طیفهای الکترونی با بازه ی مورد نیاز برای سلولهای خورشیدی حساس به رنگ^(۱) (DSSC) به خوبی در توافق است و این از نکتههای مثبت برای انتخاب کمپلکسهای مورد مطالعه در این پژوهش است [۲۴ ـ ۲۱]. پیکهای قوی با قدرت نوسانگر بالا در ناحیه مرئی (۴۰۰ تا ۲۰۰ نانومتر) برای انرژی انتقالهای پائین بوده و بیش ترین درصد مشارکت به طور عمده متعلق به انتقالهای DMO – LUMO و ۱-OMO HOMO از کر کم تر HOMO – یعنی مربوط به انتقال مخلوط فلز – لیگاند به لیگاند در ناحیه فرابنفش (۳۰۰ تا ۴۰۰ نانومتر) دارای انرژی انتقالهای بالا بوده در ناحیه فرابنفش (۳۰۰ تا ۲۰۰ نانومتر) دارای انرژی انتقالهای بالا بوده و به طور عمده متعلق به انتقالهای درون لیگاندی فنانترولین و به طور عمده متعلق به انتقالهای درون لیگاندی فنانترولین

جابهجایی قرمز در طول موج بیشینه یکی از فاکتورهای مهم در افزایش کارایی سلول خورشیدی می باشد. هرچه طول موج جذبی به سمت طول موج بلندتر جابهجا شود، کارایی سلول خورشیدی افزایش خواهد یافت زیرا در این شرایط سلول خورشیدی در شب نیز به دلیل جذب گرمای ذخیره شده ناشی از تابش خورشید در طول روز، قابل استفاده خواهد بود [۲۸]. در ادامه برای بررسی و درک اثر تغییر بخش دی تیولات و یون فلزی در کمپلکسهای دی ایمین – دی تیولات به ترتیب نمودار های ۱ و ۲ ترسیم شد.

⁽¹⁾ Dye-sensitized solar cells

			-			
	λ (nm)	$\Delta E (eV)$	<i>f</i> (a.u.)	LHE	Dominated transitions	character
[Ni(phen)(bdt)] (1a)	۵۵۲	۲٫۲۴	+/+۹۵۱	۰ _/ ۱۹۶	H→L (٩٩%)	bdt/Ni→phen (MMLL'CT)
	۴۹۳	۲٫۵۱	•,••۵٣		H→L+1 (٩٠%)	bdt/Ni→phen (MMLL'CT)
	۴۷۳	۲,۶۱	•,••۴۲		H-1→L (AV%)	bdt/Ni→phen (MMLL'CT)
	۴۳۵	۲/۸۵	۰٬۰۰۳۵		H-11→L+7 (80%)	bdt/Ni→phen (MMLL'CT)
	411	۲/٩۶	•/• YAY		H-1→L+1 (9,1%)	bdt/Ni→phen (MMLL'CT)
	۳۸۰	٣/٠٩	•,••)•		H-ĭ→L (٩٨%)	$\pi \rightarrow \pi^*$ (LLCT)
[Pd(phen)(bdt)] (Ya)	۵۴۲	۲٬۲۸	•,•**	۰/۱۷۷	H→L (٩٩%)	bdt/Pd→phen (MMLL'CT)
	۴۹۳	۲٫۵۱	۰ _/ ۰۰۶۱		H→L+1 (٩٨%)	bdt/Pd→phen (MMLL'CT)
	۴۵۹	۲٫۷۰	•/••14		H-r→L (٩۴%)	bdt/Pd→phen (MMLL'CT)
	412	۲ /۹۹	•,• ٢ •٧		H-1→L+1 (99%)	bdt/Pd→phen (MMLL'CT)
	۴۰۸	٣,•٣	•,••۵•		Н-т→L+т (л٩%)	bdt/Pd→phen (MMLL'CT)
	787	٣/۴٢	•/••1٣		H-ĭ→L (٩٨%)	$\pi \rightarrow \pi^*$ (LLCT)
[Pt(phen)(bdt)] (v a)	۵۷۳	۲/۱۶	•/14•1	•,۲۷۵	H→L (٩٨%)	bdt/Pt→ phen (MMLL'CT)
	۵۲۲	۲٫۳۷	٠,٠٠ ٨ ٩		H→L+۱ (٩ ・ %)	bdt/Pt→phen (MMLL'CT)
	۵۰۳	۲/۴۶	۰,۰۰۹۸		H-1→L (∧٩%)	bdt/Pt→ phen (MMLL'CT)
	441	۲٫٨۰	۰٬۰۵۰۲		H-1→L+1 (9¥%)	bdt/Pt→ phen (MMLL'CT)
	748	۳/۵۷	۰٬۰۰۵۲		H→L+٣ (٩۶%)	$\pi \rightarrow \pi^*$ (LLCT)
	۳۲۴	۳٫۸۱	۰,۰۵۷۹		H-r→L (^r%)	$\pi \rightarrow \pi^*$ (LLCT)

جدول ۳_ قدرت نوسانگر (f)، طول موج (λ)، انرژی برانگیختگی (E) و توصیف انتقالها در کمپلکسهای سری a در فاز حلال (DMSO).

جدول ۴_ قدرت نوسانگر (f)، طول موج (λ)، انرژی برانگیختگی (E) و توصیف انتقالها در کمپلکس های سری b در فاز حلال (DMSO).

(λ (nm)	$\Delta E (eV)$	<i>f</i> (a.u.)	LHE	Dominated transitions	character
[Ni(phen)(mnt)] (1b)	۴۷۵	۲,۶۰	•,•٩۵١	۰ _/ ۱۹۶	H→L (૧૧%)	mnt/Ni→phen (MMLL'CT)
	۴۲۷	۲/۹۰	•,••٢		Н→L+۲ (٩٩%)	mnt/Ni→phen (MMLL'CT)
	759	۳/۳۵	•,•YA٩		Н→L+۳ (٧٩%)	$\pi \rightarrow \pi^*(\text{LLCT})$
	757	٣,۴١	•,••17		H-۲→L (٩٩%)	$\pi \rightarrow \pi^*(\text{LLCT})$
	۳۵۳	٣٫۵٠	۰٬۰۱۴۵		H-1→L (AT%)	$\pi \rightarrow \pi^*(LLCT)$
[Pd(phen)(mnt)] (Yb)	480	۲,۶۶	۰,۰ ۷۳۶	۰ _/ ۱۵۵	H→L+۱ (٩٩%)	mnt/Pd→phen (MMLL'CT)
	۴۲۵	۲٫۹۱	•,••7۴		Н→L+۲ (∿۶%)	mnt/Pd→phen (MMLL'CT)
	759	۳٫۳۵	۰ _/ ۰۶۲۹		$H \rightarrow L + r (\lambda 1\%)$	$\pi \rightarrow \pi^*(LLCT)$
[Pt(phen)(mnt)] (*b)	497	۲٫۴٩	۰ _/ ۱۳۰۹	•,75•	H→L (૧૧%)	mnt/Pt \rightarrow phen (MMLL'CT)
	۴۵۵	۲٫۷۲	•,••۵۴		H→L+۱ (٩٩%)	mnt/Pt→phen(MMLL'CT)
	۳۹۰	٣٫١٧	•,•٣٣٧		H-1→L (27%), H→L+7 (42%)	$\pi \rightarrow \pi^*(LLCT)$
	۳۷۹	۳/۲۶	•,•۴1۴		H→L+r (۴·%), H-1→L (۳۹%)	$\pi \rightarrow \pi^*(\text{LLCT})$
	389	٣,٣٩	۰ _/ ۰۰۱۶		Н-т→L (үт%)	$\pi \rightarrow \pi^*(LLCT)$
	840	۳٫۵۸	•,•731		Н-т→L+т (ү९%)	$\pi \rightarrow \pi^*$ (LLCT)

نمودار ۱- طیف جذبی محاسبه شده برای کمپلکسهای نیکل(II)، پالادیم(II) و پلاتین(II) با دو لیگاند دی تیولات در فاز حلال.

با توجه به نمودار ۱ دیده می شود که طیف های الکترونی در سه کمپلکس دارای لیگاند mnt به طور محسوس در طول موج کم تر نسبت به کمپلکس های دارای لیگاند bdt واقع شده اند. در نتیجه لیگاند bdt به عنوان یک لیگاند دی تیولات با جابه جایی پیک ها به سمت طول موج قرمز یک عامل دلخواه برای افزایش کارایی کمپلکس در سلول های خورشیدی حساس به رنگ

نمودار ۲_ طیف جذبی محاسبه شده برای کمپلکسهای سری a و b در فاز حلال.

محسوب می شود. شایان ذکر است که این نتیجهها با تغییرهای شکاف انرژی (E_g) همخوانی و مطابقت دارد.

با نگاهی به نمودار ۲ به صورت روشن می توان دریافت که برای کمپلکسهای پلاتین نسبت به کمپلکسهای نیکل و پالادیم در هر دو گروه از ترکیبهای (a و d) ضریب جذب پیک بیشینه افزایش یافته و همچنین در موقعیت پیکها کمی جابهجایی به سمت طول موج قرمز دیده می شود. جالب است بدانیم هر چه پیک بیشینه از شدت جذب بیش تری برخوردار باشد احتمال انتقال الکترون افزایش خواهد یافت. بنابراین می توان بیان کرد که استفاده از پلاتین به عنوان یون فلزی مرکزی یک عامل دلخواه برای افزایش کارایی کمپلکس در سلول های خورشیدی حساس شده به رنگ محسوب می شود.

به طورکلی، شدت پیکها به وسیله کمیتی به نام قدرت نوسانگر تعیین می شود. این کمیت بدون بعد، احتمال انتقال از حالت پایه به حالت برانگیخته را در اثر برهمکنش مولکول با میدان الکتریکی بیان می کند. پارامتر ^(۱) (LHE) با قدرت نوسانگر (f) ارتباط دارد

⁽¹⁾ Light Harvesting Efficiency

به این صورت که هرچه قدرت نوسانگر در یک انتقال بزرگتر شود ضریب جذب بزرگتر شده و بنابراین بازده دریافت نوری (LHE) بیش تر خواهد بود. معادله معرفی شده برای محاسبه LHE به صورت زیر است: در معادله (۱)، f قدرت نوسانگر در ترکیب مورد نظر بوده و متناظر با طول موج بیشینه است [۲۹].

$$LHE = 1 - 10^{-f}$$
(1)

نتیجههای به دست آمده از مقدار پارامتر LHE در جدول ۳ و ۴ نشان میدهد که کمپلکس دارای (3a) [Pt(phen)(bdt)] دارای بیش ترین بازده دریافت نوری در بین دیگر ترکیبهای مورد مطالعه است.

نتيجه گيري

در این پروژه ویژگیهای ساختاری، الکترونی و نوری شش کمپلکسهای نیکل(II)، پالادیم(II) و پلاتین(II) دیایمین-دیتیولات با استفاده از محاسبههای نظریه تابعیت چگالی (DFT) مورد بررسی قرار گرفت. محاسبههای به دست آمده از NBO نشان داد که شکاف انرژی (E_g) با تغییر اتم فلز مرکزی به صورت

mnt > bdt و با تغییر لیگاند دی تیولات به صورت Pd > Ni \geq Pt تغییر می کند. با وجود این که ویژگیهای الکترونی با تغییر یون فلز مرکزی و لیگاند دی تیولات تحت تاثیر چندانی قرار نمی گیرد ولی ویژگیهای نوری با این تغییرهای ساختاری به طور مشخصی تغییر می یابد، به طوری که با تغییر لیگاند دی تیولات از mnt به bdt جابه جایی به سمت طول موج قرمز و با تغییر یون فلز از نیکل به پلاتین افزایش در شدت جذب x_{max} را شاهد خواهیم بود. بنابراین استفاده از bdt به عنوان لیگاند در بخش دی تیولات و پلاتین به عنوان یون فلزی مرکزی در کمپلکسهای دی ایمین –دی تیولات می تواند برای کاربرد این ترکیبها به عنوان سلول های خورشیدی حساس شده به رنگ یک عامل دلخواه محسوب شود.

قدرداني

نویسندگان مقاله از دانشگاه شهید چمران اهواز به دلیل حمایتهای مالی از این پژوهش، تشکر و قدردانی میکنند.

تاريخ دريافت : ١٣٩٧/١٢/٢٩ ؛ تاريخ پذيرش : ١٣٩٨/۴/٢۴

مراجع

- [1] Jensen F., "Introduction to Computational Chemistry", John Wiley & Sons Ltd, 3th ed, (2016).
- [2] Geerlings P., Deproft F., Langenaeker W., Conceptual Density Functional Theory, Journal of Chemical Reviews, 103: 1793-1874 (2003).
- [3] Linfoot L.C., Richardson P., McCall K.L., Durrant J.R., Morandeira A., Robertson N., A Nickel-Complex Sensitiser for Dye-Sensitised Solar Cells, *Solar Energy*, 85: 1195-1203 (2011).
- [4] Mitsopoulou C.A., Identifying of Charge-Transfer Transitions and Reactive Centers in M(diimine)(dithiolate) Complexes by DFT Techniques, *Coordination Chemistry Reviews*, 254: 1448-1453 (2010).
- [5] Zheng B., Sabatini R.P., Fu W.F., Eum M.S., Brennessel W.W., Wang L., McCamant D.W., Eisenberg R., "Light-Driven Generation of Hydrogen: New Chromophore Dyads for Increased Activity Based on Bodipy Dye and Pt (diimine)(dithiolate) Complexes", *Proceedings* of the National Academy of Sciences of the United States of America, **112**: E3987- E3996 (2015).
- [6] Vieira B.J.C., Dias J.C., Santos I.C., Pereira L.C.J., Gama V., Waerenborgh J.C., Thermal Hysteresis in a Spin-Crossover Fe^{III} Quinolylsalicylaldimine Complex, Fe^{III}(5-Brqsal)₂Ni(dmit)₂·solv: Solvent Effects, *Inorganic Chemistry*, 54(4): 1354-1362 (2015).

- [7] Pilia L., Espa D., Barsella A., Fort A., Combined Experimental and Theoretical Study on Redox-Active d⁸ Metal Dithione–Dithiolato Complexes Showing Molecular Second-Order Nonlinear Optical Activity, *Inorganic Chemistry*, **50**(6): 10015-10027 (2011).
- [8] Becke A.D., Density-Functional Thermochemistry. III. The role of Exact Exchange, *The Journal of Chemical Physics*, 98: 5648-5652 (1993).
- [9] Raghavachari K., Binkley J. S., Seeger R., Pople J.A., Self-Consistent Molecular Orbital Methods.
 XX. A Basis Set for Correlated Wave Functions, *The Journal of Chemical Physics*, 72(1): 650-654 (1980).
- [10] Hay P.J., Wadt W.R., *Ab Initio* Effective Core Potentials for Molecular Calculations. Potentials for the Transition Metal Atoms Sc to Hg, *The Journal of Chemical Physics*, 82: 270–283 (1985).
- [11] Tomasi J., Mennucci B., Cammi R., Quantum Mechanical Continuum Solvation Models, *Chemical Reviews*, 105: 2999-3094 (2005).
- [12] Frisch M.J., Trucks G. W., Schlegel H. B., Scuseria G. E., Robb M.A., Cheeseman J.R., Scalmani G., Barone V., Mennucci B., Petersson G.A., Nakatsuji H., Caricato M., Li X., Hratchian H.P., Izmaylov A.F., Bloino J., Zheng G., Sonnenberg J.L., Hada M., Ehara M., Toyota K., Fukuda R., Hasegawa J., Ishida M., Nakajima T., Honda Y., Kitao O., Nakai H., Vreven T., Montgomery J.A., Jr., Peralta J.E., Ogliaro F., Bearpark M., Heyd J.J., Brothers E., Kudin K.N., Staroverov V.N., Kobayashi R., Normand J., Raghavachari K., Rendell A., Burant J.C., Iyengar S.S., Tomasi J., Cossi M., Rega N., Millam J.M., Klene M., Knox J.E., Cross J.B., Bakken V., Adamo C., Jaramillo J., Gomperts R., Stratmann R.E., Yazyev O., Austin A.J., Cammi R., Pomelli C., Ochterski J.W., Martin R.L., Morokuma K., Zakrzewski V.G., Voth G.A., Salvador P., Dannenberg J.J., Dapprich S., Daniels A.D., Farkas Ö., Foresman J.B., Ortiz J.V., Cioslowski J., Fox D.J., Gaussian 09 Inc., Pittsburgh, (2009).
- [13] Cocker T.M., Bachman R.E., Photochemical and Chemical Oxidation of α-Dimine–Dithiolene Metal Complexes: Insight into the Role of the Metal Atom, *Inorganic Chemistry*, 40(7): 1550-1556 (2001).
- [14] Y. Zhang, K.D. Ley, K.S. Schanze, Photooxidation of Diimine Dithiolate Platinium(II) Complexes Induced by Charge Transfer to Diimine Excitation, *Inorganic Chemistry*, 35(24): 7102-7110 (1996).
- [15] Connick W.B., Gray H.B., Photooxidation of Platinum (II) Diimine Dithiolates, Journal of the American Chemical Society, 119(48): 11620-11627 (1997).
- [16] Koseoglu A., Kraka E., Serindag O., Varnali T., Comparison of Ni, Pd, Pt Complexes of N,N-bis(dialkylphosphinomethyl)aminomethane: A DFT Study, *Journal of Molecular Structure*, 896: 49-57 (2009).
- [17] Zhou H., Zhang Y., Zhua D., DFT Studies on Some Properties of Maleonitriledithiolate Complexes [M(mnt)₂]²⁻ (M = Ni, Pd, Pt and Zn, Cd, Hg), *Spectrochimica Acta Part A*, 86: 20-26 (2012).

- [18] Radovic L.R., Bockrath B., On the Chemical Nature of Graphene Edges: Origin of Stability and Potential for Magnetism in Carbon Materials, *Journal of the American Chemical Society*, 127(16): 5917-5927 (2005).
- [19] Parr R.G., Szentpály L., Liu S., Electrophilicity Index, Journal of the American Chemical Society, 121: 1922-1924(1999).
- [20] Scott D., Cummings S.D., Eisenberg R., Tuning the Excited-State Properties of Platinum(II) Diimine Dithiolate Complexes, *Journal of the American Chemical Society*, **118**(45): 1949-1960 (1996).
- [21] Cameron L.A., Ziller J.W., Heyduk A.F., Near-IR Absorbing Donor-Acceptor Ligand-To-Ligand Charge-Transfer Complexes of Nickel(II), *Chemical Science*, 3: 1807-1814 (2016).
- [22] Deplano P., Espa D., Mercuri M.L., Pilia L., Serpe A., Square-Planar d8 Metal Mixed-Ligand Dithiolene Complexes as Second-Order Nonlinear Optical Chromophores: Structure/Property Relationship, *Coordination Chemistry Reviews*, 254: 1434-1439 (2010).
- [23] Chen C.Y., Wang M.K., Li J.Y., Pootrakulchote N., Alibabaei L., Ngocle C.H., Decoppet J.D., Tsai J.H., Gratzel C., Wu C.G., Zakeeruddin S.M., Gratzel M., Highly Efficient Light-Harvesting Ruthenium Sensitizer for Thin-Film Dye-Sensitized Solar Cells, ACS Nano, 3(10): 3103-3109 (2009).
- [24] Pintus A., Aragoni M.C., Coles S.J., Isaia F., Lippolis V., Musteti A.-D., Teixidor F., Viñasc C., Arca M., New Pt II Diimine–Dithiolate Complexes Containing a 1,2-Dithiolate-1,2-Closo-Dicarbadodecarborane: An Experimental and Theoretical Investigation, *Dalton Transactions*, 43: 13649-13660 (2014).
- [25] Kumar A., Auvinen S., Trivedi M., Chauhan R., Alatalo M., Synthesis, Characterization and Light Harvesting Properties of Nickel(II) Diimine Dithiolate Complexes, *Spectrochimica Acta Part A*, **115**: 106-110 (2013).
- [26] Li G., Mark M.F., Lv H., McCamant D.W., Eisenberg R., Rhodamine-Platinum Diimine Dithiolate Complex Dyads as Efficient and Robust Photosensitizers for Light-Driven Aqueous Proton Reduction to Hydrogen, *Journal of the American Chemical Society*, **140**(7): 2575-2586 (2018).
- [27] Ho P.Y., Zheng B., Mark D., Wong W.Y., McCamant D.W., Eisenberg R., Chromophoric Dyads for the Light-Driven Generation of Hydrogen: Investigation of Factors in the Design of Multicomponent Photosensitizers for Proton Reduction, *Inorganic Chemistry*, 55(17): 8348-8358 (2016).
- [28] Sarhangi, O.M., Hashemianzadeh, S.M., A High-Light-Harvesting-Efficiency Of NKX-2593 And NKX-2883 Coumarin Dyes in a Local Electric Field: Can a Local Electric Field Enhance Dye Sensitizer Solar Cells Efficiently?, *Journal of Photochemistry and Photobiology A*, 225: 95-105 (2011).
- [29] Lu X., Shao Y., Wei S., Zhao Z., Li K., Guo C., Wang W., Zhang M., Guo W., Effect of the Functionalized II-Bridge on Porphyrin Sensitizers for Dye-Sensitized Solar Cells: An In-Depth Analysis of Electronic Structure, Spectrum, Excitation, and Intramolecular Electron Transfer, *Journal of Materials Chemistry C*, **3**: 10129-10139 (2015).